

SUPRANUME COLECTIVE DESCRIPTIVE ÎN TOPONIMIA DIN MUNTENIA*

IUSTINA BURCI**

Supranumele constituie una dintre piesele de rezistență ale sistemului nostru onomastic, indiferent de palierul cronologic pe care ne situăm; astfel, dacă ne raportăm la trecut, vom observa că antroponimia convențională îi datorează acestuia o parte însemnată a inventarului patronimelor românești; la fel și prezentul¹, lipsit însă de posibilitatea de a-și oficializa „produsele” desemnării, ca urmare a solidificării repertoriului onimic, dar beneficiind, în schimb, pe lângă materialul și mijloacele tradiționale², de expresie, de lărgirea bazei lexicosemantice, de noi plaje de manifestare³, precum și de investigații efectuate prin prisma teoriilor și metodelor actuale apărute în domeniu.

Taxonomiile mai vechi sau mai noi de care a beneficiat supranumele au urmărit să clarifice, printre altele⁴, următoarele două probleme: 1. Cine este denotatul? și 2. De unde se originează acesta?

* Articolul face parte din proiectul de cercetare *Toponimie din Oltenia și Muntenia*, al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova.

** Cercetător științific II, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: iustinaburci@yahoo.com

¹ Pentru ai cărei trăitori a rămas neschimbat obiceiul de a eticheta persoanele în funcție de ceea ce este vizibil – trăsături fizice și psihice, înregimentare în anumite tipare sociale, economice etc.; sunt nume non-necesare astăzi din punct de vedere instituțional, dar care au continuat să apară grație „creativității lingvistice libere a vorbitorilor” (vezi nota 6) și caracterului lor de „indice diagnostic” (Oliviu Felecan, *Observații referitoare la unele supranume colective din nord-vestul României*, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu (ed.) *Limba Română. Direcții actuale în cercetarea lingvistică*, II. Lexic, semantică, terminologii, stilistică, pragmatică, retorică și argumentare, București, Editura Universității din București, 2012, p. 227) pentru structura socioculturală și psihologică a comunității românești.

² Unul dintre primii observatori ai supranumelor, Ștefan Pașca, remarcă faptul că există, în realizarea lor, un nucleu dur care se păstrează permanent; pe acesta, timpul altoiește mereu elemente particulare, caracteristice fiecărei perioade parcurse: „În toate epocile, spiritul omenesc s-a servit și se servește cam de aceleași mijloace ale graiului ... la crearea supranumelor de astăzi. Dacă totuși se remarcă deosebiri între numele personale de altă dată și între supranumele de astăzi, cauza provine din deosebirea dintre priceperea, caracterul, mentalitatea, credințele și felul de viață din trecut a diferitelor popoare, și de astăzi. Se remarcă totuși, pretutindeni, o tradiție în menținerea cam a acelorași elemente ale graiului omenesc, care au servit ca prototipe la crearea supranumelor mai nouă” (*Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936, p. 44).

³ Generalizarea comunicării on-line a adus, pe lângă limbajul specific, și un tip nou de supranume – *nickname-ul*.

⁴ „Dispute” teoretice au existat, în timp, și în privința distincției *poreclă – supranume*. Literatura de specialitate este, în această direcție, una stufoasă și ne-am referit la ea cu alte ocazii. Problema este

1. Soluția primei întrebări este una divizată dihotomic, căci denotatul poate fi reprezentat de:

a) un referent – *supranumele individuale*, alcătuite „din una sau mai multe unități minimale”⁵, al căror rol este acela de a identifica purtătorul printr-un „aport de informații tipizante, singularizante și sociologizante”⁶ sau

b) mai mulți referenți, constituiți ca întreg fie pe baza legăturilor de familie, fie pe criterii ce presupun unitate de alt tip: geografică, caracterologică, ocupațională etc. – *supranumele de grup*.

În raport cu aspectele anterior enunțate, punctul b) este subclasificabil, la rândul său, în supranume:

- *de familie*, când numirea are în vedere întreaga familie sau doar o parte a ei;

- *de neam*, numirea se aplică unui grup de familii între care există consangvinitate sau alianță;

- *colective*, constituite pe bază de relații nefamiliale.

Procesul denominației se desfășoară, atât în ceea ce-l privește pe a), cât și pe b), potrivit schemei obișnuite: un subiect care observă, un obiect observabil, momentul/cadrul favorabil denominării și, bineînțeles, instrumentul creării supranumelui – limba. Diferența dintre ele constă în faptul că: 1. există o opoziție cantitativă între cele două, a) limitându-se invariabil la cifra unu, în timp ce b) presupune întotdeauna un număr multiplu⁷, multiplicitate care i-a adus supranumelui de grup și statutul de produs *deviat* al actului numirii, căci, „vor fi... considerate ca acte normale de atribuire de nume cele având ca obiect... o persoană (*supranumele individuale* – n.n.) și ca devieri cele având drept obiect un neam sau un sat”⁸; 2. dacă a) permite și fenomenul autoporeclirii, b) exclude această variantă, actele de atribuire de nume care au drept obiect o familie, un neam, un sat (localitatea ca atare, și, metonimic, și rezidenții așezării respective) fiind normale „numai în măsura în care agentul (cel care atribuie numele) este exterior microcolectivității

tranzată însă clar și concis de către Nicolae Felecan (*Categoriile antroponimice: nume, supranume, poreclă*, în Oliviu Felecan (coord.), *Onomasticon. Studii despre nume și numire I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, pp. 81-120), care stabilește seturi de trăsături pentru fiecare în parte (porecla: *funcție semantică, caracter metaforic, punctul vulnerabil al celui poreclit, utilizare restrânsă, mobilitate, pluralitate*; supranumele: *funcție exclusiv antroponimică, stabilitate, singularitate, lipsa conotațiilor afective*), dar și „locuri” în care cele două se intersectează (*existență autonomă față de formulele antroponimice oficiale, structural pot fi simple sau complexe, au rol de elemente calificative în vederea distingării interindividuale*).

⁵ Christian Ionescu, *Observații asupra sistemului antroponimic românesc*, în LR, nr. 5, 1976, Anul XXV, sept.-oct., p. 526.

⁶ Pedro Cristian Ionescu Pérez, *Concepte, metodologie și terminologie în antroponimia romanică*, în Sanda Reinheimer Ripeanu, Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), *Limba română, limbă romanică. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea a 75 de ani*, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 227.

⁷ Care poate însuma de la membrii unei case, familii extinse, locuitori ai unei părți de sat sau, integral, ai unei localități, până la grupuri etnice diferite (*greci, ruși, turci* etc.).

⁸ Sanda Golopenția-Eretescu, *Clasificarea prin „numuri” (I)*, în „Revista de etnografie și folclor”, București, Editura Academiei RSR, tom. 17, nr. 2, 1972, p. 147.

sătești⁹. Referitor la împrejurările apariției lor și materialul lingvistic utilizat, aici există similități, în sensul că ambele tipuri de supranume sunt dependente de crearea unei conjuncturi favorabile particulare, generatoare de nume exprimate, în mod firesc, în limbajul specific zonei.

2. Din punct de vedere etimologic¹⁰, supranumele (fie ele individuale sau de grup) sunt:

a) *deantroponime* – sursa numirii se află în inventarul antroponimelor preexistente în interiorul sau în afara spațiului familiei;

b) *detoponimice* – exprimă relația dintre o persoană și un loc determinat (de origine, de proprietate etc.);

c) *deapelative* – provenite de la substantive (dar și de la oricare alt element al lexicului comun), cele mai multe dintre acestea fiind concentrate în sfera câmpului lexical polarizant *Om*, cu ramificații (unele intermediare metaforic sau metonimic) și în domenii adiacente: plante, animale etc.

Scurtul excurs teoretic de până acum ne ajută să facem trecerea către zona de analiză pe care, de fapt, o avem în vedere în lucrare și să înțelegem profilul numelor alese spre investigare, având ca fundal descrierea tipologică a modelului.

Menționez, în debutul articolului, că supranumele sunt elemente care ocupă un loc bine determinat în structura sistemului nostru onomastic și, prin urmare, și în economia numelor de locuri. În *Introducerea* la DTRO¹¹, Gh. Bolocan aprecia faptul că un dicționar special al *numelor de grup*¹² formate de la toponime de pe întreg teritoriul țării ar putea cuprinde mai mult de 30.000 de cuvinte. Proiectul realizării unui astfel de dicționar rămâne însă un deziderat, la fel ca și cel

⁹ *Ibidem*. Poziția de *insider* sau de *outsider* în raport cu comunitatea care poreclește dictează adesea, în atribuirea supranumelui, și nivelul tonalității conotative: acesta este unul mai blând, în primul caz, în timp ce ultimul cumulează valori peiorative ridicare.

¹⁰ Vezi Pedro Cristian Ionescu Pérez, *op. cit.*, în *loc. cit.*, pp. 227-229.

¹¹ Gh. Bolocan (coord.), *Dicționarul toponimic al României. Oltenia – DTRO*, vol. 1 (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993, p. 30.

¹² Toponimia operează cu conceptul *nume de grup*, termen ale cărui limite lexicale sunt considerate de către unii autori ca fiind foarte largi (înglobând supranumele colectiv), el putând fi utilizat pentru desemnarea oricărui grup social stabilit după apartenența la un anumit loc, persoană, organizație politică, culturală, curente literare sau filosofice etc. (vezi Gh. Bolocan, DTRO, p. 27). *Numele de grup* (elemente aparținând lexicului comun) au apărut din necesitatea de a explica denumirea unor localități formate cu sufixele *-ești* (adămești > *Adămești*, bălănești > *Bălănești* etc.), *-eni* (alexeni > *Alexeni*, aluneni > *Aluneni* etc.), *-ani* (bădicani > *Bădicani*, băltani > *Băltani* etc.), *-ari* (băjenari > *Băjenari*, blidari > *Blidari* etc.) etc. a căror origine directă este întotdeauna bazată pe apelative, legătura lor cu antroponimia și toponimia fiind una indirectă. Microtoponimul *Chiscăneni* (sat Ulmeasca comuna Traian-BR), de exemplu, are următorul traseu etimologic – top. *Chiscăneni* < nume de grup *chiscăneni* < top. *Chiscani* < nume de grup *chiscani* < np. *Chiscă* – care presupune schimbări categoriale succesive.

În *Introducerea* la *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II. *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea I, *Toponime personale* (coord. Dragoș Moldovanu), Iași, EUAIC, 2014 (în continuare se va nota: *Tezaurul toponimic al României. Moldova...*), se contestă însă că aspectul de plural al toponimelor ar fi consecința provenienței lor de la *numele de grup*, acesta datorându-se faptului că „la noi ca și la slavi, conceptul de «sat» era bivalent, desemnând simultan atât teritoriul, cât și pe locuitorii săi. În consecință, oiconimele cumula și ele cele două funcții de desemnare, fiind atât *nomina colectiva*, cât și *nomina loci*” (p. XVI).

al străngerii supranumelor actuale. Așa că, până la a avea posibilitatea studierii întregului material, cercetările se desfășoară fracționat, pe „eșantioane” diferite ca volum și tip de informație, în funcție de scopul urmărit de fiecare autor. Acestea surprind însă foarte bine trăsăturile locale și le conturează pe cele generale ale modelului, confirmând valoarea lui istorică, dialectală, etnografică etc.

În paginile de față, corpul cercetat se reduce la cel format din *supranumele*¹³ *colective deapulative simple*, înregistrate în dicționarul¹⁴ toponimic al Munteniei. La baza acestei alegeri stau:

1. *Argumentul numeric*. Inventarul supranumelor este unul substanțial, imposibil de tratat în paginile unui singur articol. Ne putem face o idee despre acest lucru, menționând faptul că doar pentru literele A-G, dicționarul cuprinde aproximativ 1800 de unități toponimice; numărul lor poate crește exponențial dacă le alăturăm și pe cele angrenate în construcții denominative mai largi – compuse ori analitice: toponimul *Făurei*, de exemplu, care are la bază numele de grup *făurei*, devine centru polarizator pentru o serie de derivate toponimice, fiind însoțit de determinanți locali sau nominali: *Făureii de pe Mostiște*, *Făureii lui Aldmir*, *Făureii lui Arcă*, *Făureii lui Căndica*, *Făureii Popii*, *Făureii Popii Tatului*, *Făureii Stanciului* – toate aflate în județul Ialomița. Alte două localități, determinate adjectival de această dată, se găsesc în Brăila: *Făureii Noi* și *Făureii Vechi*.

2. *Argumentul expresivității*. Intenția noastră este aceea de a observa unitățile denominative care reconstituie, *post facto*, în formă toponimizată, relațiile de grup ale rezidenților unui spațiu determinat, prin prisma originalității percepției unuia/unora dintre vorbitori asupra altora și care este natura elementelor (materială, socială, psihologică etc.) ce le condiționează apariția. Toponimele *deantroponime* și *detoponimice* nu se conformează obiectivului enunțat, deoarece aduc mai degrabă o informație ce ține de spațiul juridic și administrativ, punând o persoană în relație cu alte persoane sau cu anumite locuri; cele *deapulative*, în schimb, surprind individul în evoluția lui complexă, sub aspecte diferite, purtând amprenta psihologică directă (mai mult sau mai puțin obiectivă) a celor care numesc, de unde rezultă și încărcătura lor descriptiv-expresivă.

Despre subiectivitatea „infiltrată” în alegerea denumirii unor locuri, care exprimă o anumită „reacție afectivă, o luare de poziție sentimentală (la baza căreia se află, în primul rând, condițiile de viață socio-economică), din partea creatorilor lor, nu față de un «loc», ci față de «om»”, vorbea și Iorgu Iordan¹⁵: „... un sat... este numit după o particularitate fizică ori psihică a întemeietorului, a stăpânului sau a locuitorilor lui. În majoritatea cazurilor este vorba de un defect (real ori numai presupus, nu importă), cum se întâmplă și în domeniul antroponimiei unde «porecele» date după beteșugurile fizice ori morale sunt extrem de numeroase.

¹³ Pe parcursul lucrării, nu vom opera cu sintagma *nume de grup* (specifică uzului toponimic), ci cu aceea de *supranume colectiv*, considerând că ea se apropie mult mai bine de conținutul semantic al denumirilor pe care le avem în vedere.

¹⁴ Nicolae Saramandu (coord.), *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (DTRM), 1 (A-B), București, Editura Academiei Române, 2005 și urm.

¹⁵ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 314.

Paralelismul... dintre numele de locuri și cele de persoane merge aici până la confuzie. Căci un toponimic *Afurisiți*, de pildă, nu însemnează «urmașii lui Afurisitu», ci «oameni afurisiți», adică «locuitori, având această particularitate», ai unui sat¹⁶.

În cazul supranumelor colective, obiectivul se mută, așadar, de pe individ pe un grup de indivizi aflați în proximitatea agentului denominator – în același sat ori în sate¹⁶ învecinate – lucru care îi face binecunoscuți unii altora, căci este puțin probabil ca procesul apariției porecelor colective să fie unul îndelungat: ele reflectă particularitățile obiectului care a marcat subiectul numirii la scurt timp după ce întâlnirea dintre ei a avut loc.

În ceea ce privește tipurile motivaționale, atât supranumele personale, cât și cele colective accesează un set de teme¹⁷ comune, care gravitează în jurul „personajului” generic *Om*, ca unitate observabilă independentă ori circumscrisă familiei și comunității: trăsături fizice și de caracter, particularități de vorbire, comportament social, intelect, gastronomie, îmbrăcăminte, relația cu igiena, situație economică și ocupațională, identitate etnică, relația cu religia etc. O parte dintre acestea sunt ilustrate și în materialul nostru, calitatea de toponime a supranumelor asigurându-le perenitatea și „faima”, care exced cadrul temporal și spațial în care au fost create.

Înainte de a prezenta informația, trebuie să precizăm că, dată fiind identitatea de formă între toponime și supranumele colective din care provin, am optat – cu scopul de a nu încărca inutil materialul – pentru simplificarea traseului etimologic. În DTRM, geneza acestor nume de loc cuprinde următoarele segmente: top. *Blidari* < n. grup (supranume colectiv) *blidari* < *blidar* „meșter de blide (străchini)” sau np. *Blidaru*; vom eluda partea de început, căci legătura descriptiv-afectivă care ne interesează aici se desfășoară în cadrul ultimei secțiuni, în relația nume comun – apelativ denominativ, „produsul finit” – toponimul – fiind, într-un anumit grad, golit de sens¹⁸; el conservă doar funcția designativă, vorbitorii pierzând, la un moment dat, contactul cu motivația originară.

Așadar, sfera supranumelor colective reținute în paginile de față se circumscrie, alfabetic, următoarelor câmpuri lexicale:

• **Animale:** *godinaci* < *godinac* „porc tânăr” / np. *Godinac*; *ogari* < *ogar* „câine de vânatoare” / np. *Ogaru*; *păsărari* < *păsărar* / np. *Păsăraru*; *șoricei* < *șoricel* / np. *Șoarece*;

• **Apartenența la o formă administrativă de organizare:** *orășeni* < oraș sau orășean; *săteni* < sătean; *mănăstireni* < mănăstirean „persoană care stă în mănăstire sau aparține unei mănăstiri”; *târgoveții* < târgoveț;

¹⁶ Pot fi „poreclite” părți ale unei așezări sau așezarea întregă, văzută nu ca unitate administrativă, ci ca totalitate a unor indivizi cu trăsături distincte.

¹⁷ Se schimbă doar relația opozițională, între emițătorul și receptorul poreclei: de la *eu – tu*, în primul caz, la *eu/noi – voi*, în cel de-al doilea.

¹⁸ Vezi și Emilian N. Burețea, *Unele aspecte ale relației dintre toponimic și apelativ în toponimia din Olenia*, în „Limba Română”, nr. 3, 1975, p. 212.

• **Calitatea de outsider în raport cu localitatea ori societatea:** *adunați* < adj. adunat „venit din alte locuri”; *colonești* < colon „persoană venită din altă localitate” / np. Colon; *coloniști* < colonist „persoană venită din altă localitate”; *sudiți* < sudit „supus străin”; *proaspeți* < adj. proaspăt „care s-a stabilit recent într-o localitate”;

• **Caracteristici fizice și morale:** *băutori* < băutor „bețiv” / np. Băutoru; *chirnologi* < chirnog „schilod” / np. Chirnoagă; *ciumați* < adj. ciumat; *clociți* < adj. clocit „leneș, puturos, trândav” / np. Clocitu; *cuciulați* < adj. cuciulat, căciulat / np. Cuciulatu; *cucuieti* < adj. cucuiat / np. Cucuiatu; *frecăți* < a se freca „a frecventa, a umbla mult dintr-un loc în altul”; *frecăței* < frecătel „persoană care umblă dintr-un loc în altul” / *frecăței*, „tăiței, trahana”; *frumușani* < adj. frumușan „frumos” / np. Frumușan; *fulăi* < fulău „pierde-vară” / np. Fulău; *gâltofani* < gâltofan „nătărău, gușat” / np. Gâltofan; *gușați* < adj. gușat „persoană care are gușă” / np. Gușatu; *nătărăi* < nătărău / np. Nătărău; *opăriți* < adj. opărit (în localitate se află izvoare de apă minerală); *opintiți* < adj. opintit „care face un efort”; *răscăeți* < răscăiat „crăcănat” / np. Răscăiatu; *repezi* < adj. repede / np. Repede; *sluți* < slut „persoană cu un deficit fizic”; *spălați* < spălat / np. Spălatu; *tonți* < adj. tont „prost, nătâng”;

• **Caracteristicile locului:** *afumați* < adj. afumat „stabilit într-un loc pârjolit, ars”; *atârnați* < adj. atârnat „care se află în pantă, într-un povârniș”; *cocoțați* < adj. cocoțat „care are locuința pe o coastă de deal”; *copăceni* < copăcean „locuitor dintr-o zonă bogată în copaci” / top. Copaciu; *crângași* < crângaș „locuitor al crângului”; *crângeni* < crângean „locuitor dintr-o zonă de crânguri” / top. Crângu; *deșirați* < adj. deșirat „rărit, risipit, desfășurat în spațiu”; *fierbinți* < adj. fierbinte (în sintagme de tipul „apele/pietrele fierbinți”); *ghimpați*, *ghimpețeni* < adj. ghimpat „stabilit (care locuiește) într-un loc cu ghimpi, măracini”; *moinari* < moină „teren necultivat; pârlăoagă”; *pârliți*¹⁹, *pârliții* < adj. pârlit „stabilit într-un loc pârjolit, ars”; *răsfirați* < răsfirați „risipiți”, „întins pe o suprafață mare”; *risipiți* < adj. risipit „împrăștiat”; *sărăței* < adj. sărățel „care conține puțină sare sau apă sărată”, „puțin sărat”;

• **Condiția/poziția socială sau economică:** *amărăți* < adj. amărât „năpăstuit, sărac”; *calici* < calic „sărac”; *colibași* < colibaș „persoană care locuiește într-o colibă; pustnic, locuitor de la munte” / np. Colibaș; *culcați* < culcat „întins la pământ; supus”; *dărâmați* < adj. dărâmat „ruinat, sinistat”; *depărați* < adv. depărat „necăjit”; *descopereni*, *descoperești* < vb. descoperi „a lăsa fără acoperiș deasupra capului”; *dezrobiți* < adj. dezrobot; *domnești* < domn „stăpân” / adj. domnesc; *fugari* < fugar „băjenar”; *găinari* < găinar / np. Găinaru; *golani* < golan „sărac”; *golași* < golaș „lipsit de îmbrăcăminte, sărac”; *golășei* < golășel „fără îmbrăcăminte, sărac” / np. Golășel; *goniți* < adj. gonit „alungat”; *lotari*, *lotași* < lot „porțiune de teren aflată sau dată în proprietate”; *lotrași* < lotraș, diminutiv de la lotru „răufăcător”; *mărați* < adj. mărat „sărman, năpăstuit”; *mărăței* < mărățel, derivat de la mărat „sărman, năpăstuit”; *megiași* < megiaș, megieș

¹⁹ Cu sensul metaforic de „sărac, nevoiaș”, Iorgu Iordan, în *op. cit.*, p. 325, integra toponimul *Pârliți* în categoria *calificări*, locuitorii fiind ierarhizați aici după criteriile sociale și economice.

„răzeș”; *moșneni, moșteni, moștani* < moșnean/moștean „țaran liber, posesor al unei proprietăți moștenite din strămoși”; *nedați* < nedat „nerepartizat, nedistribuit”; *obidiți* < adj. obidit „asuprit, alungat”; *osândiți* < adj. osândit „condamnat”; *optași* < optaș „conducător al unui grup de opt oameni” / np. Optașu”; *partizani* < partizani; *periați, perieți* < periat, pentru speriat²⁰, var. *Periații, Perieț* „fără s”, „alungat cu forța pentru a se stabili în alt loc” / derivat, de la *peri* + suf. *-at*²¹ / np. Periatu; *prigoniți* < adj. prigoniț „alungat, oropsit, persecutat”; *priviți* < privit, var. a lui prăvit „îndrituit”; *scutelnici* < scutelnic „țaran scutit de plata birului domnesc”; *siluiți* < adj. siluit „forțat, oprimat”; *striviți* < adj. strivit „asuprit”;

• **Etnia** (legătura cu populația respectivă poate fi directă sau numele a fost dobândit prin analogie): *arbănași* < arbănaș „albanez” / np. Arbănașu; *cațaoani* < cațaoan „grecotei” / np. Cațaoanu; *judeni* < jid „evreu” / np. Jidu; *machedonii* < machedon „român macedonean” / np. Machedon; *saxoni* < saxoni, de la saxon; *sârbeni, sârbești* < sârb / np. Sârbu; *sârbi* < sârb; *rudari, rudarii* < rudar „lucrător (țigan) care se ocupa cu extragerea aurului din nisipul râurilor”, „meșter țigan care lucrează din lemn albiu, linguri, fuse”; *ruși, rușii* < rus „1. rus; 2. persoană cu fața roșcată și părul deschis la culoare”; *talienii* < talian „italian”; *tătari* < tătar / np. Tătaru; *țigani* < țigan; *țigănei* < dim. țigănel; *șetrari* < șătrar „țigan nomad care locuiește în șatră”;

• **Obiecte geografice:** *gârleni* < gârlă; *ostroveni* < ostrov / top. Ostrovu; *păvălani* < prăval „povârniș, depresiune” / np. Prăvală; *râpeni, râpenii* < râpă; *râureni* < râu;

• **Obiecte diverse:** *gărani, găreni* < gară; *năvodari* < năvod; *odăeni, odăieri* < odae „târlă”; *pătulași* < pătulaș, dim. de la pătul; *răsuceni* < răsucea „furcă folosită la răsucit firul”; *reghinari, reghinești* < reghin, variantă de la reghie „act în baza căruia proprietarii de vite, oi etc. le puteau trece peste granița dintre Transilvania și Țara Românească, fără să plătească vamă”; *șențari* < șanț;

• **Ocupații:** *abagii* < abagiu „persoană care se ocupă cu fabricarea sau vânzarea abalei” / np. Abagiu; *albinari* < albinar „persoană care se ocupă cu albinăritul” / top. Albina; *băiași* < băiaș / np. Băiașu; *berbecari* < berbecar „păstor de berbeci” / np. Berbecaru; *blidari* < blidar „meșter de blide (străchini)” / np. Blidaru; *boiangii* < boiangiu „vopsitor de textile” / np. Boiangiu; *boștinari* < boștinar „persoană care se ocupă cu obținerea, comercializarea boștinei” / np. Boștinaru; *brăniștari* < brăniștar „paznic de braniște” / np. Braniște / top. Braniștea; *brânari* < brânar „persoană care confecționează brâie” / np. Brânaru; *brânzari* < brânzar / np. Brânzaru; *bumbăcari* < bumbăcar „cultivator, negustor de bumbac” / np. Bumbăcaru; *buturugari* < buturugar „lucrător la buturugi” / np. Buturugă; *calangii* < calangiu „spoitor” / np. Calangiu; *călărași* < călăraș „călăreț, cavalerist” / np. Călărașu; *călăreți* < călăreț / np. Călărețu; *căldărari* < căldărar / np. Căldăraru; *cărâmidari* < cărâmidar / np. Cărâmidaru, Cărâmidă; *cărâmirari* < cărâmirar „cărâmidar” / np. Cărâmidă, Cărâmidaru; *cărăuși* < cărauș „căruțaș” /

²⁰ Cf. N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc* (DOR), București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 374, s.v. *Speria*.

²¹ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 466.

np. Căraușu; *cărbunari* < cărbunar / np. Cărbunaru; *căruțași* < căruțaș / np. Căruțașu; *cârciumari* < cârciumar / np. Cârciumaru; *cepari* < cepar / np. Ceparu; *chirpicari* < chirpicar „persoană care prepară chirpic, chirpici”; *ciobani* < cioban / np. Ciobanu; *ciocănari* < ciocănar „muncitor care folosește ciocanul ca unealtă de lucru” / np. Ciocănanu; *ciupercari* < ciupercar „culegător sau vânzător de ciuperci”; *ciurari* < ciurar „persoană care face sau vinde ciururi”; *coșereni* < coșar „persoană care confecționează și vinde coșuri” / np. Coșeru, Coșereanu; *cotari* < cotar „persoană care verifică măsurătorile cu cotul, unitate de măsură a lungimii” / np. Cotaru; *coșari* < coșar „persoană care face coșuri”; *cremenari* < cremenar „cel care scoate cremenea din pământ; pietrar”; *croitori* < croitor / np. Croitoru; *curelari* < curelar / np. Curelea, Curelaru; *damari* < damar „constructor de damuri” / np. Damaru; *dărăbani* < dărăban „dorobanț” / np. Dărăbanu; *dârvari* < dârvar „lemnar” / np. Dârvaru; *dârvași* < dârvaș „dârvar”; *desăgari* < desăgar „persoană care transportă marfa cu desaga; cerșetor (cu desaga în spate)”; *dogari* < dogar „meșter de doage” / np. Dogaru; *dorobanți* < dorobanț „infanterist” / np. Dorobanțu; *dovlecari* < dovlecar „cultivator de dovleci” / np. Dovlecaru; *făurei* < făurel, dim. de la faur / np. Făurel; *fânari* < fânar „persoană care «face fân» pentru alții”; *funari* < funar „persoană care confecționează funii”; *găzari* < găzar „comerciant de gaz, petrol lampant” / np. Găzaru; *grădinari* < grădinar / np. Grădinaru; *inari* < inar „cultivator de in”; *lopătari* < lopătar „persoană care confecționează lopeți”; *luptători* < luptător; *martalogi* < martalog „mercenar” / np. Martalogu; *martaloși* – variantă de la martalog; *măglași* < măglaș „stivuitori de sare”; *mămulari* < mămular „negustor de mărunțișuri” / np. Mămularu; *militari* < militar / np. Militarul; *moroieni* < moroian „păstor ardelean” / np. Moroii; *negustori* < negustor; *obrocari* < obrocar „cel care face sau vinde obroace”; *pâinari* < pâinar „brutar”; *pâslari* < pâslar „fabricant sau vânzător de pâslă” / np. Pâslaru; *pecari* < pescar / np. Pescaru; *pieptănari* < pieptănar „persoană care se ocupă cu dărăcitul” / np. Pieptănanu; *pietrari*, *pietrarii* < pietrar „lucrător, cioplitor, zidar etc. în piatră” / np. Pietraru; *piețari* < piață; *plăieși* < plăieș / np. Plăieșu; *podari* < podar „persoană care conduce un pod umblător”; *pogonari* < pogonar „lucrător agricol plătit după numărul de pogoane lucrate”; *postăvari* < postăvar; *potcovari* < potcovar; *potlogari* < potlogar „cizmar care pune potloage, petice la încălțăminte” / np. Potlogaru; *saegii* < saigiu „slujbaş însărcinat de Poartă cu strângerea beilicului și a oieritului”; *săhidăcari* < săhidăcar „persoană care făcea sau vindea săhidăce, tolbe”; *săpunari* < săpunar „persoană care se ocupă cu prepararea și vânzarea săpunului”; *sărari* < sărar „vânzător de sare”; *scorțari* < scorțar „meșteșugar care lucra scoarțe, covoare” / np. Scorțaru; *scutari* < scutar „baciul unei stâne”; *scuțași* < scuțaș „cioban care administrează stâna”; *sitari* < sitar „persoană care face sau vinde site”; *rachieri* < rachier „fabricant de rachiu” / np. Rachieru; *rahtivani* < rahtivan „slujbaş însărcinat cu ținerea rafturilor la caii domnești” / np. Rahtivan; *raportari* < raportar, variantă de la raportor „persoană care face un raport”; *răcari* < răcar „persoană care se îndeletnicește cu prinderea sau vânzarea racilor” / np. Răcaru; *rotari* < rotar „meseriaș care face roți, care, căruțe etc.”; *slujitori* < slujitor „persoană care slujește pe cineva, slugă; oștean, poteraș, jandarm”; *spahii* < spahiu

„militar din corpul de cavalerie al armatei Imperiului Otoman”; *surlari* < surlar „persoană care face surle” / np. Surlă; *surugii* < surugiu „persoană care conducea o diligență, un poșalion sau o trăsură boierească, stând călare pe unul dintre cai”; *șalvaragii* < șalvaragiu „persoană care confecționa șalvari și alte obiecte de îmbrăcăminte”; *șelari* < șelar „persoană care confecționează și vinde șei sau alte obiecte de harnașament” / np. Șelaru; *șomerii* < șomeri; *tabaci* < tabac „tăbăcar”; *tăbăcari* < tăbăcar / np. Tăbăcaru; *tâmplari* < tâmplar; *târლაși* < târლაș „stăpânul unei târle; oier”; *toboșari* < toboșar; *trăistari* < trăistar „persoană care face sau vinde traiste”; *trâmbițași* < trâmbițaș / np. Trâmbițașu; *tronari* < tronar „tâmplar de lăzi și sicrie” / np. Tronaru; *tunari* < tunar „artilierist” / np. Tunaru; *tutunari* < tutunar „funcționar însărcinat cu strângerea birului pe tutun” / np. Tutunaru; *țâțâieni* < variantă de la țuțuieni, țuțuian „cioban ardelean” / np. Țuțui, Țuțuianu; *țuicari* < țuicar „persoană care fabrică sau vinde țuică” / np. Țuică;

• **Personaje mitice:** *smei* < zmeu, personaj mitic;

• **Plante:** *budăi* < budăi „trunchi scobit, întrebuințat ca ghizd la fântână” / np. Budău; *cârcei* < cârcel „nume de plantă” / np. Cârcea, Cârciu; *cârligei* < cârligel (toporaș, violetă) / np. Cârligel; *ciulini* < ciulin / np. Ciulin; *ciutaci* < ciutac „arbore retezat, tufan”; *coconi* < cocon, numele unei plante / np. Coconu; *crângani* < crâng / np. Crânganu; *codreni* < codru / top. Codru / np. Codrea, Codreanu; *drugani* < drugan „buștean” / np. Drugă; *gabroveni* < cf. bg. gabăr „carpen” / np. Gabru, Gabrov; *nălbași* < nalbă; *pătlăgeni* < pătlăgea / np. Pătlăgea;

• **Poziționarea²² rezidenților în cadrul/față de localitate:** *codari*, *codăși* < adj. codar „care locuiește la marginea localității”; *colțari* < colțar „locuitor de la marginea satului” / np. Colțaru; *dăvăleni* < adv. devale „în partea de jos”; *deleni* < delean „locuitor din partea de sus a satului; locuitor dintr-o regiune de deal”; *delureni* < delurean „locuitor din partea de sus a satului; locuitor dintr-o regiune de deal”; *depărțeni* < adv. departe; *despicați* < adj. despicat „împărțit, despărțit”; *fețeni* < fețean „locuitor în partea din față, expusă a soarelui, a satului”; *fundeni* < fundean „persoană care locuiește în fundul (marginea) satului, așezării” / np. Fundu; *joseni*, *josenii* < josean „persoană care locuiește în partea de jos a satului”; *mijlocari* < mijlocar „care locuiește în mijlocul satului”; *oborani* < oboran „persoană care locuiește în apropierea oborului”; *osebiți* < adj. osebit „separat, despărțit, izolat”; *suseni* < susean „locuitor din partea de sus a unei localități”; *țuțuieți* < adj. țuțuiat „care locuiește în partea de sus a localității”;

• **Proveniența locală:** *cojani* < cojan „locuitor din câmpia de nord-vest a Munteniei – jud. Buzău și Brăila” / np. Coja; *mocani* < mocan; *mocăneii* < mocănel, dim. de la mocan / np. Mocănel; *moiceni* < moicean „ardelean, mocan”; *munteni* < munte; *romanați*, *romanații* < românați „ținutul românilor”;

• **Relația cu biserica:** *afurisiți* < adj. afurisit „anatemizat de biserică”; *miluiți* < adj. miluit;

²² În cazul apelativelor topice care au la bază indiciul „amplasare geografică”, pot apărea oscilații în desemnarea referentului; astfel, în funcție de schimbarea locului în care este plasat observatorul, obiectul denominației poate deveni altul.

• **Situații/întâmplări particulare:** *afumăciori* < afumăcior (< adj. afumat) / top. Afumați; *arseni* < adj. ars / np. Arsu; *arși* < adj. ars; *brobodiți* < adj. îmbrobodit / np. Broboditu; *cotroceni* < cotroc „cotlon, adăpost” / np. Cotroc; *degerați* < adj. degerat / np. Degeratu; *desăgeii* < desăgel / np. Desăgel; *fripti* < adj. fript „ars, incendiat”; *meri* < adj. mereu (la pl.); *pățiți* < adj. pătit „care a suferit un necaz” / np. Pățitu; *pârjoliți* < adj. pârjolit „ars, incendiat”; *pitulați* < adj. pitulat „ascuns pentru a nu fi găsit, prins” / np. Pitulatu; *râncezi* < adj. ranced; *răsturnați* < adj. răsturnat / np. Răsturnatu; *surpați* < surpat „persoană căreia i s-a surpat sau distrus casa”, *schimbați* < schimbat „strămutat”; *soboreni*, *soborești* < sobor „mulțime de oameni adunați laolaltă”; *trăzniți* < trăsnet „lovit de trăsnet” / np. Trăsnitu;

O primă observație pe care ne-o impune informația prezentată este cea legată de originea numelor. Având în vedere etimologia antroponimelor, Ștefan Pașca remarca: „Nucleul social, uitând împrejurarea veritabilă în care un individ a fost numit cu un nume de batjocură, dar păstrând acest nume, în virtutea unei inerții, își formează cu timpul o concepție vagă, artificială, în ceea ce privește mobilul alegerei numelui de batjocură”²³. Afirmția își păstrează valabilitatea și în sfera toponimiei. Distanța în timp față de momentul apariției denumirilor face ca unele dintre acestea să fie incerte sub aspect etimologic, în sensul că originea lor poate fi dublu sau chiar triplu divizată, așa cum se întâmplă și în cazul informației noastre. Dacă luăm ca exemplu apelativele denominative încadrabile categoriei *Ocupații* (cea mai stufoasă dintre toate) vom constata că cele 101 unități lexicale sunt distribuite²⁴ astfel:

a) etimologie unică, apelativă: *chirpicari*, *ciupercari*, *ciurari*, *coșari*, *cremenenari*, *dârvași*, *desăgari*, *fânari*, *funari*, *inari*, *lopătari*, *luptători*, *măglași*, *negustori*, *obrocari*, *pâinari*, *piețari*, *podari*, *pogonari*, *postăvari*, *potcovari*, *saegii*, *săidăcari*, *săpunari*, *sărari*, *scutari*, *scutași*, *sitari*, *raportari*, *rotari*, *slujitori*, *spahii*, *surugii*, *șalvarașii*, *șomeri*, *tabaci*, *tâmplari*, *târlași*, *toboșari*, *trăistari*;

b) etimologie dublă:

– apelativ / toponim: *albinari*;

– apelativ / antroponim: *abagii*, *băiași*, *berbecari*, *blidari*, *boiangii*, *boștinari*, *brânari*, *brânzari*, *bumbăcari*, *buturugari*, *calangii*, *călărași*, *călăreți*, *căldărari*, *cărămădari*, *cărămizari*, *cărăuși*, *cărbunari*, *căruțași*, *cârciumari*, *cepari*, *ciobani*, *ciocănari*, *coșereni*, *cotari*, *croitori*, *curelari*, *damari*, *dărăbani*, *dârvari*, *dogari*, *dorobanți*, *dovlecari*, *făurei*, *găzari*, *grădinari*, *martalogi* (*martaloți*), *mămulari*, *militari*, *moroieni*, *pâslari*, *pescari*, *pieptănari*, *pietrari*,

²³ Ștefan Pașca, *op. cit.*, p. 51.

²⁴ La o privire de ansamblu asupra întregului material, constatăm că în calitate de „dubluri” etimologice se află cel mai adesea antroponimele (numai în secțiunea *Ocupații*, 59 de denumiri se găsesc în această situație, față de cele 40 nedublate, una dublată toponimic și una triplu determinată). Extrapolând, putem spune că implicarea numelor de persoană în „viața” numelor de locuri este una invazivă, mult mai importantă din punct de vedere cantitativ decât cea a toponimelor în categoria antroponimelor (vezi și Ion Toma, *101 nume de locuri*, București, Humanitas, 2015, p. 30).

plăieși, potlogari, scorțari, rachieri, rahtivani, răcari, surlari, șelari, tăbăcari, trâmbițași, tronari, tunari, tutunari, țâțâieni, țuicari;

c) etimologie triplă: apelativ / antroponim / toponim: *brăniștari*.

Astfel de elemente – cu statut discutabil în ceea ce privește proveniența – sunt întâlnite în majoritatea subgrupelor stabilite anterior; faptul că există, în aceste cazuri, o dispersie etimologică nu le descalifică din punctul de vedere al analizei pe care o întreprindem, cât timp printre sursele posibile se numără și aceea care ne interesează în mod direct: vocabularul comun.

Supranumele de grup (identice formal și nu numai) – deapelative, deantroponime și detoponimice cumulează, unele în raport cu altele, atât trăsături conjunctive, cât și disjunctive: + colectivitate (toate trei), + unitate teritorială (primele și ultimele), – familiaritate (primele și ultimele), + expresivitate (primele). Referindu-ne la ultimul criteriu, acesta înregistrează, în rândul deapelativelor, grade diferite de intensitate. Toate numele incluse în clasificarea noastră au caracter descriptiv însă nu toate implică și factorul expresivitate: de regulă, cele create pe baza identității sociale, ocupaționale, teritoriale, etnice etc. sunt lipsite de această marcă. Dimpotrivă, subclasa *caracteristicilor fizice și morale* cuprinde denumiri în care spiritul critic și imaginativ se desfășoară plenar și „ilustrează la tot pasul intențiunii ostile din partea celor care le creează față de cei cărora li se adresează”²⁵. Apetența pentru comparație a creatorilor de nume și pornirea intrinsecă de a nu lăsa nesancționate aspectele negative sesizate la ceilalți a făcut ca nu doar antroponimia, ci și toponimia (prin transfer interonimic) să fie înțesată cu denumiri care „zugrăvesc” nominal portrete fizice și morale.

În registru afectiv trebuie tratate și supranumele colective *afumăciori, desăgeii, golășei, mărăței, pățulași, șoricei, țigănei*, forme diminutive²⁶ care trădează, de această dată, empatia observatorului-denominator față de grupul denumit. Celelalte subcategorii cuprind ocazional nume cu potențial caracter expresiv dacă cea care intermediază apariția lor este metafora, căci analogia între oameni și alte ființe ori lucruri poate crea premisele apariției unor denumiri, precum *Cârcei, Ciutaci, Godinaci* etc.

Supranumele colective conexează, după cum am menționat deja, indivizi aflați în aceeași arie teritorială; aceasta poate varia, dimensional, de la micro la macro unități comunitare: ulițe și ulicioare, mahalale, moșii, străzi, drumuri, izlazuri, târle, siliști, părți de sate și de orașe, cătune, sate și orașe. De multe ori, denumirea unui nucleu – reprezentat de obiectul „de maximă importanță (socio-geografică)”²⁷ – se poate răsfrânge asupra altor toponime care indică obiecte diferite, dar se află în contiguitate relativă cu acesta: de exemplu, numele satului *Răsfirați* (c. Didești-TR) a fost preluat, fără schimbări formale, de o parte de sat

²⁵ Șt. Pașca, *op. cit.*, p. 57.

²⁶ Baza de plecare în crearea supranumelor cuprinde, în general, substantive (*abagiu, cărămidar, ciulin, gară, gărlă* etc.), adjective (*adunat, gușat, proaspăt* etc.), verbe (*descoperi*), adverbe (*departe, depărat, devale*), iar derivarea cu sufixe (-ești: *colonești*, -ani: *gărani*, -eni: *pătălăgeni*, -ari: *șențari*, -ași: *nălbași*) reprezintă mijlocul frecvent utilizat.

²⁷ *Tezaurul toponimic al României. Moldova ...*, p. IX.

din: 1. localitatea Dobroiești, comuna Dobrotești-TR și 2. localitatea Troianu, comuna Troianu-TR; un deal (s. Gurguieni c. Măgura-TR) și o mahala (s.c. Stejaru-TR). Alte forme geografice, precum ape (*Pietrarii*, *Spălați*), munți (*Nălbași*), movile (*Tonți*) etc. și-au primit numele fie prin desemnare directă, fie pe canalul transferului onimic.

Uneori, denumirile omonime se pot afla la distanțe mari unele față de altele, neputând fi explicate altfel, decât prin existența unor împrejurări asemănătoare care au dus la crearea de nume identice. De la supranumele colectiv *fundeni*, de exemplu, – înregistrat frecvent cu accepția „persoană care locuiește în fundul (marginea) satului, așezării” – au rezultat toponimele *Fundeni*, cu următoarele denotate și distribuție teritorială: sat c. Murgești-BZ; sat c. Zărnești-BZ; sat c. Fundeni-CL; sat c. Dobra-DB; sat c. Dobroești-IF; sat c. Perieți-IL; sat c. Gura Vitioarei-PH; sat c. Sângeru-PH; cătun c. Gorgota-PH; parte de sat s.c. Stoienesti-GR; parte de sat s. Frăsinet c. Băbăița-TR; târlă s.c. Ciocănești-CL; stradă m. Ploiești-PH; ulicioară m. Câmpulung-AG.

Dacă avem în vedere factorul iterativ²⁸, apelativele topice prezente în inventarul nostru vor fi schematizate, pe baza DTRM, astfel: 1. *moșteni* – 24 de apariții, 2. *atârnați* – 22, 3. *greci* – 19, 4. *olari* – 18, 5. *rudari* – 17, 6. *delureni* – 16, 7. *deleni* – 15, 8. *golășei* – 12, 9. *moșneni* – 10, 10. *bejenari* – 9, 11. *cărămidari* – 8, 12. *dogari* – 8, 13. *tabaci* – 8, 14. *țigani* – 8, 15. *ciumați* – 7, 16. *rotari* – 7, 17. *blidari* – 6, 18. *cărbunari* – 6, 19. *ghimpați* – 6, 20. *copăceni* – 6, 21. *dârvari* – 6, 22. *risipiți* – 6, 23. *tunari* – 6, 24. *degerați* – 5, 25. *domnești* – 5, 26. *dorobanți* – 5, 27. *lotași* – 5, 28. *pietrari* – 5, 29. *ruși* – 5, 30. *sârbeni* – 5, 31. *suseni*²⁹ – 5. În cazul unora dintre acestea, cifrele sunt relative; de foarte multe ori, pot fi întâlnite și în construcții analitice – supranumele colectiv fiind dublat, frecvent, tot de un supranume colectiv – ceea ce dilată, ca volum, prezența lor în toponimie: *Moșteni-Albulești* (DB), *Moșteni-Berevoiești* (AG), *Moșteni-Călărășeni* (GR), *Moșteni-Călugăreni* (GR), *Moșteni-Dobrotești* (GR), *Moșteni-Furculești* (TR), *Moșteni-Greci* (TR), *Moșteni-Rotărești* (TR), *Moșteni-Sotir* (DB), *Moșteni-Soricești* (TR), *Moșteni-Vârtopeni* (TR). Se poate observa că există criterii generale care determină formarea acestor nume, printre ele numărându-se statutul social și ocupațional, poziționarea geografică și etnia. Spre deosebire de exemplele anterioare, denumirile care au la origine cazuri particulare, precum *frumușani*, *fierbinți*, *fripți*, *fulăi* etc. dispun de un indice repetitiv foarte scăzut ori se rezumă la apariții singulare.

²⁸ Am luat în considerare supranumele cu frecvența peste cinci.

²⁹ Comparând strict aceste supranume, vom observa că, exceptându-le pe trei dintre ele – dintre care două (*dorobanți* și *ruși*) lipsesc, iar una apare cu formă fonetică schimbată (*cărămidari/cărămizari*) –, celelalte apelative topice sunt întâlnite și în DTRO. Ordinea lor în clasament și frecvențele diferă în marea majoritate a situațiilor, fiind dependente de condițiile particulare care converg spre apariția fiecărei denumiri în parte: *deleni* (31), *rudari* (27), *delureni* (22), *atârnați* (15), *moșneni* (10), *suseni* (10), *greci* (9), *olari* (9), *risipiți* (8), *tunari* (7), *sârbeni* (6), *blidari* (5), *copăceni* (5), *lotași* (5), *țigani* (5), *băjenari* (4), *dogari* (4), *pietrari* (4), *rotari* (4), *degerați* (3), *ghimpați* (3), *moșteni* (3), *cărbunari* (2), *dârvari* (2), *tabaci* (2), *ciumați* (1), *domnești* (1), *golășei* (1).

Supranumele colective deapelative sunt, sub aspectul lexicului utilizat și al frecvenței, foarte diferite, iar valoarea lor³⁰ lingvistică, istorică³¹, psihosocială și etnoculturală, apreciabilă. Din păcate, supranumele colectiv nu s-a bucurat „decât de o considerație marginală în onomastică, situație care pare a se schimba ca urmare a atenției pe care au început să i-o acorde unii antropologi, psihologi, etnolingviști și sociolingviști”³², interesați de materialul pe care îl oferă atât denumirile convenționale, cât și cele neconvenționale.

Oficializarea sistemului toponimic este un proces demult încheiat³³, lucru care nu a împiedicat colectivitățile umane să continue, la nivel neoficial, să utilizeze supranumirea³⁴ (individuală și colectivă), denumirile actuale fiind constituite, în general, după modele identice cu precusoarele lor, ceea ce demonstrează existența, în conștiința onomasiologică a formatorilor, a unor modele durabile de motivații. Timpul a creat însă și o falie semantică și tipologică între cele două, în sensul că diferențele sociale, economice, culturale etc. dintre ele se reflectă prin absența, din rândul celor contemporane, a anumitor structuri și lexeme. De exemplu, în momentul de față, metaporecele³⁵ – segment onomastic care are la bază meseria practică – au o reprezentare mai slabă (prevalează acum supranumele animaliere, vegetale și cele care conturează portretul psihic și fizic individual ori de grup), căci inclusiv mediul rural (gospodăriile individuale) a devenit tratat mai mult unul consumator, decât producător.

În altă ordine de idei, supranumele neînregimentate sistemului toponimic au totală libertate de expresie, spre deosebire de cele oficiale al căror inventar nu mai poate suferi modificări; în compensație, cele din urmă beneficiază de stabilitate, în timp ce primele sunt supuse efemerității. Pentru a putea obține însă

³⁰ Ca și în cazul celor individuale.

³¹ „Rădăcinile” multora dintre ele coboară adesea în timp și câteva secole. Revenind la toponimele *Fundeni*, s-au înregistrat următoarele categorii socio-geografice, cu atestări la: 1567 – *sat* în comuna Murgești-BZ, 1577 – *sat* în comuna Zărnești-BZ, 1577 – *sat* în comuna Dobra-DB, 1559 – *sat* în comuna Dobroești-IF, 1592 – *sat* în comuna Sângeru-Ph, 1616 – *sat* în comuna Perieți-IL, 1617 – *sat* în comuna Fundeni-CL, 1629 – *sat* în comuna Gura Vitioarei-PH, 1898 – *târlă* în satul Ciocănești-CL, 1898 – *cătun* în comuna Gorgota-PH.

³² Pedro Cristian Ionescu Pérez, *op. cit.*, p. 228.

³³ Autoritățile pot schimba, pe alocuri, unele denumiri oficiale din cauza inconvenientelor lor semantice, înlocuindu-le, de regulă, cu nume care reflectă un anumit context istoric (vezi Ion Toma, *op. cit.*, p. 51).

³⁴ Gh. Bolocan remarca faptul că în anchetele efectuate pentru Oltenia, locuitorii din unele sate nu erau denumiți prin raportare la numele așezării, ci prin supranume. „Astfel, locuitorii satelor *Cireșu* și *Cerātu* din comuna Dănicei, jud. Vâlcea sunt numiți *șubari*, iar cei din Nevăț-MH, *rudari* etc. La *Stoina*, se numesc *stoineni* numai locuitorii așezați pe vale, cei mutați la șosea sunt *șușelari*, iar cei din marginea câmpiei *șărineni*” (DTRO, p. 31). Și mai departe: „Numele de grup format de la numele de sate este folosit în raporturile de vecinătate, dar și din necesitatea de a denumi grupurile de oameni strămutate în alte sate, vecine sau chiar mai îndepărtate. Iată câteva exemple: în comuna Vânători-MH, trei părți din sat sunt populate cu locuitorii din satele *Cujmir*-MH, *Punghina*-MH și *Obârșia*-MH și de aceea ulițele respective se numesc *Punghinari*, *Cujmireni*, *Obârșeni*” (*Ibidem*, p. 32). Cu mult mai expresive sunt, așadar, supranumele neconvenționale.

³⁵ Cele mai cunoscute din această categorie sunt, în momentul de față, *Marinarul* și *Piratul*, care fac referire la același personaj politic.

imaginea integrală, statică și în mișcare, a modelului, fiecare dintre părțile sale constitutive trebuie analizate sincron, căci „elementele componente ale unui câmp lexical pot fi stabilite numai în sincronie”³⁶, dar și diacronic, aceasta presupunând „urmărirea modificărilor de structură a câmpului”³⁷.

Unele dintre supranumele colective deapelative pot „colora” în registru comic inventarul³⁸ toponimic (preponderent cele care vizează particularități fizice și psihice ori întâmplări particulare), toate fiind însă cât se poate de „serioase” dacă le privim și analizăm ca micromodel onomastic, pe de o parte, rezultat al reflexiei condiției umane (cultura materială și spirituală a rezidenților unei regiuni, relațiile de grup ale oamenilor și particularitățile comportamentului lor social) în oglinda subiectivă a conștiinței populare, pe de altă parte.

DESCRIPTIVE COLLECTIVE APPELLATIONS IN THE TOPONYMY FROM MUNTENIA

(Abstract)

The subject of the present article is represented by the analysis of the collective appellations of the simple appellatives (formed from the appellatives), registered in Muntenia. We based our study on the information found in the *Toponymical Dictionary*, realised for the specified region. For a better understanding and framing of these terms within the general terminology of the appellations, we began with the schematising of the pattern in anthroponomy, the toponymy taking, frequently enough, through transfer, the anthroponymic material.

The information, selected through the principle of expressivity and the descriptive character, is distributed on certain lexical classes – animals, physical and moral characteristics, features of a place, ethnicity, plants, local source etc. – according to the origin of the denominations. Moreover, it is also taking into consideration, their territorial frequency and distribution.

Keywords: toponymy, collective appellations, denominative appellatives, expressivity, transfer.

³⁶ Dinu Moscal, *Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 122.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Multe supranume actuale sunt mărturie a acestui lucru. Iată câteva exemple, înregistrate în anchete toponimice din zona Maramureșului: Ariniș – „rațe”, Berbești – „oi cornute, țapi râioși, capre”, Borșa – „cu scânduri late”, Chechiș – „stelnițe”, Nănești – „hribe-coapte”, Rona de Jos – „bote pălite”, Rozavlea – „câteaua în loză”, Rușor – „morcovi”, Ruscova – „marhe bătrâne”, Șindrești – „pureci”, Șișești – „cai”, Șomcuta Mare – „mâți” etc. (<http://infomm.ro/ro/detalii/special-infomm-ro-porecle-comunitare-din-maramures-in-functie-de-localitate> – accesat la 28.07.2016).